

A photograph showing two hands, one on the left and one on the right, each holding a round, textured ball of greyish-brown clay. The hands are positioned as if they are about to throw or have just thrown the balls. The background is a blurred pottery studio with various tools and materials. The text "Umenie a duševné zdravie" is overlaid on the right side of the image.

Umenie a duševné zdravie

Art and Mental Health

Zábery zo vzdelávacieho programu: V každom z nás je kúsok umenia (k výstave Na kusy).
Galerijná pedagogička: Lucia Kotvanová, SNG – Schaubmarov mlyn

Michaela Kučová

Pri stretnutí s umením neraz pookrejeme na duši. Patrí to k motívaciám, pre ktoré umenie a kultúru vyhľadávame, no tento účinok často zostáva spojený s dojmom istej naivity, prípadne aj elitárstva. Vedecká obec vo svete pritom v ostatných rokoch prináša čoraz viac dôkazov o významných dopadoch umenia a kultúry na duševné i telesné zdravie, a to i nad rámec arteterapie. V čase znásobujúcich sa spoločenských kríz, ktoré v rôznej miere ovplyvňujú aj individuálne duševné rozpoloženie, prirodzene stúpa aj záujem o inovatívne riešenia v oblasti liečby a prevencie duševných ťažkostí. Patrí k nim aj experimentovanie s kultúrnou participáciou a hľadanie spôsobov, ako blahodarnosť kontaktu s umením sprístupniť rôznym publikám. Množstvo dát a výskumov dnes dokazuje, že nie je náhoda, keď sa po návšteve galérie či vlastnej tvorivej činnosti cítíme lepšie. A ako v našom rozhovore uvádza taliansky neurovedec Pier Luigi Sacco, v ľudských dejinách to ani nie je žiadna novinka. Zdôrazňuje, že v súčasnosti máme dostatok dôkazov na to, aby sme rolu umenia a kultúry v oblasti duševného zdravia vnímali v plnej vážnosti.

Tento potenciál umeleckej a kultúrnej činnosti pre duševné zdravie je hlavnou tematickou líniou časopisu, ktorý držíte v rukách. Je najvyšší čas, aby sme na Slovensku – aj vzhľadom na zlú dostupnosť starostlivosti o duševné zdravie – do konverzácií o význame umenia a kultúry zahrňali aj tieto najnovšie vedecké poznatky. Z tohto dôvodu je nosným textom tohto tematického bloku štúdia zameraná na inovatívny mechanizmus predpisovania umenia. Model, ktorý systematicky rozvíja spomínaný potenciál kultúrnej participácie pre zdravie, je v zahraničí bežnou praxou, pričom zmierňuje duševné problémy a šetrí náklady na zdravotnú starostlivosť. Štúdia preto sumarizuje poznatky o vzťahu umenia a duševného zdravia a približuje zahraničné skúsenosti s formálnym odporúčaním kultúrnych a umeleckých aktivít prostredníctvom predpisovania. Zároveň zachytáva východiskovú situáciu slovenských kultúrnych aktérov a opisuje ich konkrétne skúsenosti s programom zameraným na prevenciu a podporu liečby duševných ochorení vo všeobecnosti. Na základe zisteného v závere formuluje predpoklady pre využívanie predpisovania umenia na Slovensku.

Zábery zo vzdelávacieho programu: V každom z nás je kúsok umenia (k výstave Na kusy). Galerijná pedagogička: Lucia Kotvanová, SNG – Schaubmarov mlyn

Súčasťou tematického obsahu sú aj rôznorodé prístupy k reflexii a spracovávaniu duševných ťažkostí prostredníctvom umeleckej tvorby. Štúdia Zuzany Jakalovej sumarizuje prácu Katy Mach, pričom sa tiež dotýka inštitucionálnej zdravotnej starostlivosti aj skúmania noriem (psychického zdravia a životnej spokojnosti, tela a krásy, produktivity...) a ich narušania. Jakalová pripomína vzácnu úprimnú ambivalenciu odkazu Mach – túžbu po „normálnosti“ aj rovnako silnú potrebu jej vzdorovať. Celestína Minichová zas v rozhovore s tanečnými umelkyňami Evou Priečkovou a Zuzanou Žabkovou skúma vnímanie slabosti a zraniteľnosti, ktorému sa autorská dvojica venuje nielen v performancii *Weak Women*, ale aj vo viacerých svojich dielach. Tieto texty možno chápať ako apel na definíciu duševného zdravia v intenciách slobodného sebaaprijatia, nie nutnosti naplňať opresívne normy.

Problematika duševného zdravia zároveň preniká aj do stálych rubriek Profilu. Miroslava Urbanová v rubrike *Fem Pozitív* reflektuje video *It's a party in my head and I didn't RSVP* srbskej autorky Jelisavety Rapaic, ktoré cez popkultúrne mimikry tematizuje nespavosť aj problematiku zobrazovania žien. *Profil Profilu* je venovaný Kláre Kusej, umelkyni, ktorá tému duševného zdravia a vlastnú skúsenosť s jeho poruchou pretavila nielen do autorskej tvorby, ale aj destigmatizácie prostredníctvom osvetovej činnosti vo vlastnom občianskom združení.

Predstavené texty pritom poskytujú len fragmentárny pohľad na rôznosť existujúcich a možných prístupov podpory duševného zdravia adresovanej publiku prostredníctvom umenia. Prinášame ich však s vierou, že môžu byť podnetným východiskovým bodom pre ďalšie rozhovory, skúmanie a tvorbu.

Michaela Kučová (*1988) je absolventkou umenovedných štúdií na Masarykovej univerzite v Brne. Pôsobí ako kultúrna manažérka a publicistka, pričom sa dlhodobo zaujíma o rodovú rovnosť a kultúrne práva. Je hosťujúcou editorkou tematického bloku aktuálneho časopisu Profil, ktorý je venovaný duševnému zdraviu a umeniu. mi.kucova@gmail.com